

УДК 657. 1

Ткаченко С. А.,*кандидат економічних наук, проректор з наукової роботи Миколаївського політехнічного інституту*

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Висвітлено сучасну практику бухгалтерського обліку на підприємствах, визначено слабкі місця і запропоновано підсилити увагу до облікового забезпечення як з боку розробників систем управління, так і з боку користувачів бухгалтерської інформації для підвищення ефективності функціонуючих на промислових компаніях систем управління.

Ключові слова: бухгалтерський облік, ринок, сучасна практика.

Освещена современная практика бухгалтерского учета на предприятиях, определены слабые места и предложено усилить внимание к учетному обеспечению как со стороны разработчиков систем управления, так и со стороны пользователей бухгалтерской информации для повышения эффективности функционирующих на промышленных компаниях систем управления.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, рынок, современная практика.

Clarifies the current practice of accounting in, identified weaknesses and proposed to strengthen attention to the account of both the design of control systems, and from a party users of financial information to improve the efficiency of industrial companies operating control systems.

Keywords: accounting, market, modern practice.

Постановка проблеми. Бухгалтерський облік, виступаючи функцією управління, в умовах широкого впровадження і розвитку на підприємствах систем управління усе більше привертає до себе увагу як один із чинників підвищення конкурентних позицій компаній на теренах сучасного ринку. Об'єктивна оцінка наявної практики організації бухгалтерського обліку, характеру і складності питань, які виникають при реалізації облікових розрахунків може бути зроблена тільки у щільному зв'язку з дослідженням механізму впливу на ефективність розвитку систем управління взагалі і виявленням наявних у цій сфері складностей та невирішених проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на той факт, що на цей час наявна велика кількість досліджень, пов'язаних із проблемами бухгалтерського обліку, як іноземних, так і вітчизняних вчених-економістів [1-4], питання сучасної практики організації бухгалтерського обліку в ринкових умовах на машинобудівних підприємствах Миколаївської області України висвітлення не знайшло. Отож, велике практичне і теоретичне значення має викладення матеріалу, який характеризував би сучасну практику організації бухгалтерського обліку в системі управління підприємством та підсилював увагу до облікового забезпечення як з боку розробників систем управління, так і з боку безпосередніх користувачів бухгалтерської інформації для подальшого підвищення ефективності функціонуючих на промислових підприємствах систем управління, які в науковій літературі розглянуті недостатньо.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження стало визначення наукових засад, розробка та обґрунтування теоретичних положень, науково-практичних методів і рекомендацій щодо подальшого підвищення розвитку промислових підприємств у ринкових умовах на основі підсилення уваги до бухгалтерського обліку як з боку розробників систем управління, так і з боку безпосередніх користувачів маркетингової інформації.

Для досягнення мети були визначені та вирішені завдання: узагальнено погляди вітчизняних та закордонних вчених-економістів на сучасний стан і роль механізму бухгалтерського обліку як управлінської функції в промислових угрупованнях; досліджена сучасна практика використання інструментарію бухгалтерського обліку в здійсненні машинобудівними підприємствами Миколаївської області господарської діяльності; узагальнено викладений матеріал та запропоновано конкретні рішення щодо використання інструментарію бухгалтерського обліку в управлінні маркетинговою діяльністю підприємства з метою забезпечення його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Однією із основних функцій управління, яка на цей час виступає об'єктом пильної уваги з боку керівного складу промислових підприємств, є бухгалтерський облік. Перші кроки у вирішенні облікових завдань на підприємствах нашої країни були зроблені вже досить давно. За минулі роки в цій сфері було досягнуто певного прогресу, і на цей момент важко віднайти галузь промисловості, на підприємствах якої не була б розроблена і використовувалася функція бухгалтерського обліку. Облік став органічною компонентою багатьох функціонуючих систем управління підприємствами, який істотно впливає на їх ефективність.

Найбільш розповсюджена форма використання функції бухгалтерського обліку на підприємствах – розосередження облікових завдань за окремими функціональними підсистемами системи управління підприємством.

На ВАТ “Завод Фрегат” як ознаки поділу системи управління підприємством на підсистеми був прийнятий виробничий облік, що відповідає специфіці заводу з його основними технологічними процесами. Відповідно до цієї ознаки в системі управління заводу утворено чотирнадцять підсистем управління: техніко-економічне, виробництвом і відвантаженням готової продукції, виробництвом і розподіленням готової продукції, матеріально-технічним постачанням, електропостачанням, ремонтом основного і допоміжного обладнання і інше. В першу підсистему включені завдання обліку діяльності заводу в цілому. В наступних для підсистем системи управління підприємством передбачено вирішення завдань бухгалтерського обліку окремих напрямів і сторін виробничої діяльності підприємства.

На АТВТ “Первомайськдизельмаш” із порівняно тривалим циклом виробництва, складними матеріальними потоками, багаточисельними транспортними операціями виникла чіткість і узгодженість в роботі різних підрозділів. У цих умовах система управління заводу взяла на себе вирішення низки облікових завдань у межах підсистем управління основним виробництвом, управління матеріально-технічним постачанням, управління якістю тощо.

Система управління ВАТ “Інгул” забезпечила можливість вирішення в системі управління комплексу завдань із виробничої програми, витрат на виробництво, із використання енергоресурсів і інше.

У системі управління ВАТ “Конвеєрмаш” задачі бухгалтерського обліку включені до складу багатьох підсистем. Але наявні підсистеми, в яких завдання бухгалтерського обліку не вирішуються, наприклад, “кадри” й інше. В цілому питома вага облікових задач в системі управління заводу становить 14%.

Системи управління виробництвом створені на таких промислових підприємствах, як АТВТ “Завод “Екватор”, ВАТ МП “ЕРА” тощо. До складу систем управління підприємств входять від п’яти до восьми підсистем, а кількість задач, які включаються в одну підсистему, становить від 50 до 180. Задачі бухгалтерського обліку розосереджені за усіма підсистемами. Середня питома вага облікових завдань у загальній їх кількості, які вирішуються системою управління підприємством, за даними дослідження, становить 5%.

Приблизно таке ж положення і на інших промислових підприємствах машинобудівної галузі нашої країни тощо.

Трохи рідше зустрічається інша форма організації бухгалтерського обліку в системі управління підприємством – об’єднання облікових завдань із завданнями будь-якої іншої функціональної підсистеми. Таку форму, зокрема, застосовують на ВАТ “ІВЦ МФО” й інших підприємствах.

Наприклад, у системі управління ВАТ “ІВЦ МФО” в межах функціональної підсистеми “Бухгалтерський облік, звітність і аналіз” технічним проектом передбачено вирішення більше 60 облікових задач. У їх числі комплекси задач обліку за обсягом виробництва і реалізації, заробітної платі, використанню матеріальних ресурсів, використанню основних засобів, собівартості, фінансового стану й інше. Як основна інформаційна база вирішення завдань бухгалтерського обліку слугують дані вихідних масивів інформації бухгалтерського обліку і, головним чином, масиву звітності.

Вивчення функціонуючих на підприємствах підсистем показало, що питома вага завдань бухгалтерського обліку значно уступає питомій вазі завдань планування, аналізу та регулювання і, як правило, становить приблизно 15-25 % від загальної кількості задач, що вирішуються підсистемами. Одна із причин такого положення в тому, що розробники вказаних підсистем вважають завдання бухгалтерського обліку другорядними та надають перевагу у своїх розробках профільюючим, з їх погляду, завданням плану й аналізу.

У системах управління підприємств усе частіше стала зустрічатися третя форма впровадження бухгалтерського обліку – виділення самостійних облікових підсистем. Відповідна робота у цьому напрямі виконана на ДП НВКГ “Зоря”-“Машпроект” і на інших підприємствах галузі.

Проведене порівняння систем управління підприємствами дозволяє дійти висновку про те, що із плином часу з боку безпосередніх користувачів вихідної управлінської інформації та проектувальників систем управління підприємством зростає розуміння об’єктивної потреби впровадження і все більш широкого використання функції бухгалтерського обліку. Наприклад, у складі попередніх систем управління були лише окремі локально вирішені облікові задачі. У складі систем, які розробляють на цей час, зустрічаються (і доволі часто) підсистеми з яскраво вираженим обліковим ухилом.

Особливо значний крок у цьому відношенні зроблено у розробленій на ДП НВКГ “Зоря”-“Машпроект” системі управління підприємством. У складі цієї системи виділено самостійну функціональну підсистему “Бухгалтерський облік”, яка включає більше 130 облікових задач, що дозволяють забезпечувати управління діяльністю внутрішніх підрозділів і підприємства в цілому.

Висновки. Узагальнюючи викладений матеріал, можливо дійти таких висновків, які характеризують сучасну практику організації бухгалтерського обліку в системі управління підприємством.

Розробка і впровадження функції бухгалтерського обліку на підприємствах все ще виступає однією із найбільш актуальних проблем сьогодення. Дослідження, проведені на промислових підприємствах галузі машинобудування Миколаївської області України, показали, що в середньому питома вага облікових завдань, які вирішуються системою управління підприємством, не перевищує 3-7% від загальної їх кількості. Існує багато підприємств, які приділяють мало уваги завданням бухгалтерського обліку. Слабке охоплення системою управління облікової функції зменшує можливості керівників різних рівнів управління підприємством у систематичному отриманні бухгалтерської інформації, потрібної для оцінки стану маркетингу компанії, складання прогнозів і інше. В цих умовах навіть досвідчені керівники не завжди в змозі запровадити кваліфіковане рішення, яке дозволяє уникнути зривів у виробництві непродуктивних витрат тощо.

На практиці відсутній єдиний підхід до визначення місця обліку в системі управління підприємством. Найбільш розповсюдженим до цих пір залишається "децентралізований підхід", тобто розосередження облікових завдань за різними функціональними підсистемами системи управління підприємством, що уявляється малоефективним з погляду досягнення результатів. Локальне впровадження окремих задач бухгалтерського обліку в межах багатьох підсистем не супроводжується розробленням загальних питань, які належать до функції бухгалтерського обліку в цілому, і вступає в суперечності з принципами інтегрованої обробки інформації.

Вибір завдань бухгалтерського обліку, які належать впровадженню, не обґрунтовується і, як правило, має випадковий характер. У більшості систем управління підприємством у складі тих, що належать першочерговому впровадженню, відсутні так звані "базові" завдання бухгалтерського обліку, які змогли б стати основою для вирішення інших облікових завдань.

Організації не забезпечують своєчасного введення і наступного широкого впровадження ефективних завдань бухгалтерського обліку, які створені окремими підрозділами підприємств. Як наслідок – розробки із впровадження облікових завдань є переважно індивідуальними, що визиває підвищення їх вартості і не завжди забезпечує потрібний науковий рівень.

Вивчення систем управління промислових підприємств машинобудівної галузі Миколаївської області України в динаміці за чимало років надало нам можливість виявити певну тенденцію до збільшення ступеня впровадження функції бухгалтерського обліку. Однак темпи його недостатні і не задовольняють сучасних потреб управління в обліковій інформації. Подальше підвищення ефективності функціонуючих на промислових підприємствах систем управління підприємств вимагає підсилення уваги до бухгалтерського обліку як з боку розробників систем управління, так і з боку безпосередніх користувачів облікової інформації тощо.

Серед перспектив розвідок у цьому напрямі особливою актуальністю відрізняється питання, пов'язане із визначенням тієї ролі, яку відіграє методика у процесах створення та функціонування підсистеми бухгалтерського обліку.

Література:

1. Атрилл П. Управленческий учёт для нефинансовых менеджеров / П. Атрилл, Э. МакЛейни; [пер. с англ.; под ред. С. Л. Каныгина]. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 624 с.
2. Голов С. Ф. Управлінський облік: підручник / С. Ф. Голов. – К. : Лібра, 2003. – 704 с.
3. Хенсен Дон Р. Управлінський облік / Дон Р. Хенсен, Меріен М. Моуен, Небіл С. Еліас, Девід У. Сенков; [пер. з англ. 5-го канад. вид. О. Григораша, О. Рахубовського, Н. Краснік та ін.]; наук. ред. пер. Н. П. Краснік. – К. : Міленіум, 2002. – 974 с.
4. Atkinson A. Management Accounting / Anthony Atkinson, Rajiv D. Banker, Robert S. Kaplan, and S. Mark Young. – N. J. : Prentice-Hall International, 1997. – 724 p.